

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

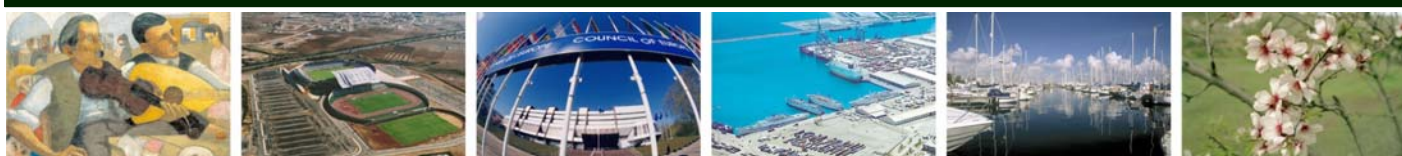
ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΛΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ 2007-2013

ΜΕΛΕΤΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ:

ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΠΕ
ΟΜΑΣ Α.Ε.
RTD TALOS LTD

ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ:

ENVIROPLAN Α.Ε.

ΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 40, 15124 ΜΑΡΟΥΣΙ

Τηλ.: +30 210 6105127-8

Fax: +30 210 6105138

web: <http://www.enviroplan.gr>

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2006

**ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ**

**ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΛΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ
2007-2013**

**ΜΕΛΕΤΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΩΝ
ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**

ΑΝΑΔΟΧΟΣ:

ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΠΕ
ΟΜΑΣ Α.Ε.
RTD TALOS LTD

ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ:

ENVIROPLAN Α.Ε.
ΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 40, 15124 ΜΑΡΟΥΣΙ
Τηλ.: +30 210 6105127-8
Fax: +30 210 6105138
web: <http://www.enviroplan.gr>

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2006

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η μελέτη αυτή έχει ως στόχο να εκτιμήσει τις επιπτώσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα» της περιόδου 2007 - 2013 στο περιβάλλον, και να προτείνει κατάλληλες ενέργειες για την πρόληψη ή την αντιμετώπιση των επιπτώσεων αυτών.

Η δομή που έχει υιοθετηθεί βασίζεται στις καθιερωμένες συμβάσεις των επιστημονικών εργασιών. Στις αμέσως επόμενες σελίδες παρουσιάζεται η περίληψη του συνόλου της μελέτης, διατυπωμένη με εύληπτο τρόπο, ώστε να μην προαπαιτούνται τεχνικές γνώσεις για την κατανόησή της. Ακολουθεί αναλυτικός πίνακας περιεχομένων στον οποίο καταλογογραφούνται όλα τα κεφάλαια και οι ενότητες τους. Η διαμόρφωση σε κεφάλαια και ενότητες πραγματοποιήθηκε θεματικά, ώστε κάθε κεφάλαιο να καλύπτει ένα εννοιολογικά συμπαγές ζήτημα, οι πτυχές του οποίου αναλύονται σε διακριτές ενότητες. Μετά την ολοκλήρωση των αναλύσεων, ακολουθεί κάθε φορά σύνοψη των συμπερασμάτων, ώστε η συμπύκνωση των ευρημάτων να τροφοδοτεί με εύληπτο τρόπο τα επόμενα στάδια της ανάλυσης. Οι έννοιες που δεν αποσαφηνίζονται πλήρως κατά τη ροή του κυρίως κειμένου επεξηγούνται σε αριθμημένες υποσημειώσεις.

Στο τέλος της μελέτης παρατίθεται αναλυτικός κατάλογος των βιβλιογραφικών πηγών που χρησιμοποιήθηκαν. Οι διαρκείς παραπομπές στις μεθοδολογικές πηγές έχουν αποφευχθεί κυρίως διότι οι αντλούμενες πληροφορίες δεν χρησιμοποιούνται ως έχουν αλλά μετά από συνδυασμό τους με πρωτογενώς παραγόμενη γνώση. Αντίθετα, για όλα τα δεδομένα και στοιχεία που χρησιμοποιούνται αυτούσια, παρατίθεται αναφορά της πηγής τους.

Οι μονάδες μέτρησης είναι αυτές του SI για τα φυσικά μεγέθη, το € για τα τρέχοντα και μελλοντικά οικονομικά μεγέθη και η κυπριακή λίρα ή το δολλάριο για τα ποσά του παρελθόντος. Οι αναφορές των μεγεθών συνοδεύονται πάντα από τις αντίστοιχες μονάδες μέτρησης. Αναφορικά με τις συντομογραφίες και τα

αρκτικόλεξα, κατά την πρώτη φορά εμφάνισης του όρου χρησιμοποιείται η πλήρης έκφρασή του και το αντίστοιχο αρκτικόλεξο εντός παρενθέσεων, ενώ κατόπιν χρησιμοποιείται μόνο η συντομογραφική έκφραση. Λόγω της έκτασης του κειμένου, η πλήρης έκφραση και η εντός παρενθέσεων συντομογραφία επαναλαμβάνονται περιοδικά, συνήθως στις αφετηρίες κεφαλαίων ή ενοτήτων.

Οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις που χρησιμοποιούνται για την ανάλυση των ζητημάτων της μελέτης, παρουσιάζονται εντός του κυρίως κειμένου και όχι σε παράρτημα, όπως μερικές φορές συνηθίζεται. Η επιλογή αυτή προέρχεται από την αναγνώριση του γεγονότος ότι η στρατηγική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων αποτελεί ένα σχετικά νέο τομέα επιστημονικής ανάλυσης, χωρίς καθιερωμένες μεθόδους και αυτονόητα γνωσιακά υπόβαθρα. Συνεπώς, υπάρχει ανάγκη πλήρους και διαφανούς τεκμηρίωσης των αναλύσεων, η οποία καλύπτεται με την πλήρη περιγραφή της μεθόδου των αναλύσεων αυτών. Επιπλέον, με τον τρόπο αυτό δημιουργείται η ευκαιρία κριτικής προσέγγισης της μεθοδολογίας και κατάθεσης προτάσεων βελτίωσής της.

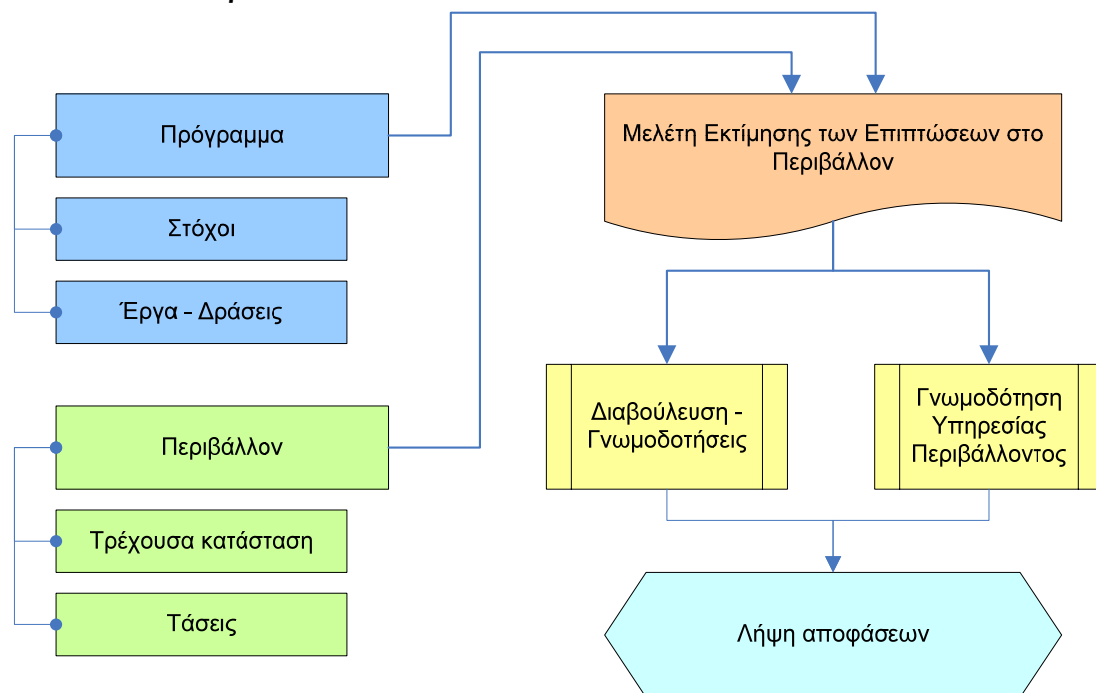
ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη εκπονείται κατά τη διαδικασία κατάρτισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΠ) «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα» 2007 - 2013, με στόχο να εκτιμήσει τις επιπτώσεις του προγράμματος στο περιβάλλον και να προτείνει κατάλληλες ενέργειες για την πρόληψη ή την αντιμετώπιση των επιπτώσεων αυτών.

Το πλαίσιο

Το πλαίσιο εντός του οποίου διαδραματίζει το ρόλο της η παρούσα μελέτη, είναι η διαδικασία εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από σχέδια και προγράμματα, ή η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ), όπως έχει καθιερωθεί να αποκαλείται. Η ΣΠΕ έχει προσφάτως ενταχθεί στο ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο με την Οδηγία 2001/42/ΕΚ, ενώ το περιβαλλοντικό δίκαιο της Κυπριακής Δημοκρατίας έχει εναρμονισθεί με την Οδηγία αυτή δια του Ν. 102(Ι)-2005. Ο στόχος της διαδικασίας ΣΠΕ εστιάζεται στον εντοπισμό και την πρόληψη ή αντιμετώπιση ενδεχόμενων επιπτώσεων στο περιβάλλον στο πρωϊμότερο δυνατό στάδιο προγραμματισμού, αυτό της κατάρτισης των προγραμμάτων. Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον δεν περιλαμβάνουν μόνο αυτές που προέρχονται από τα μεμονωμένα έργα και δραστηριότητες, αλλά και αυτές που ενδέχεται να προκύψουν από συσσωρευτικά ή συνεργιστικά αποτελέσματα ομάδων παρεμβάσεων, καθώς και τις διάχυτες τάσεις που ενδέχεται να αναδυθούν ως έμμεσα αποτελέσματα της εφαρμογής του προγράμματος. Η διαδικασία ΣΠΕ, σύμφωνα με το Ν. 102(Ι)-2005, παρουσιάζεται στο ακόλουθο σχήμα.

Σχήμα Π - 1: Η διαδοχή των σταδίων και η θέση της μελέτης στη διαδικασία ΣΠΕ της Κύπρου.

Το ΕΠ «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα», αποτελεί το ένα εκ των δύο επιχειρησιακών προγραμμάτων στα οποία εξειδικεύεται το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) της Κύπρου για την Προγραμματική Περίοδο 2007 – 2013. Το ΕΣΠΑ αποτελεί το βασικό χάρτη προσανατολισμού της ανάπτυξης στη χώρα και της επίτευξης των στόχων της Πολιτικής για τη Συνοχή, η οποία αποτελεί την εξειδίκευση σε περιφερειακό επίπεδο της Αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας. Η Κύπρος, πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την 1^η Μαΐου 2004, έχει προετοιμάσει, μέσω του ΕΣΠΑ, το γενικότερο στρατηγικό πλαίσιο, τους στόχους και τις προτεραιότητες στις οποίες θα επικεντρωθεί η αξιοποίηση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής. Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ, η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και άλλα ζητήματα που άπτονται της εργασιακής και κοινωνικής συνοχής προωθούνται μέσω του ΕΠ «Απασχόληση και την Κοινωνική Συνοχή», ενώ το υπό μελέτη ΕΠ «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα» αποτελεί τη συνιστώσα του ΕΣΠΑ που αναφέρεται στις υποδομές.

Το ΕΠ «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα» με μια ματιά

Ο Στρατηγικός Στόχος του ΕΠ είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας στο πλαίσιο συνθηκών αειφόρου ανάπτυξης. Υπό το πρίσμα της παρούσας μελέτης, η δέσμευση για τον προσανατολισμό των αναπτυξιακών επιδιώξεων προς αειφορικές κατευθύνσεις συνιστά μια σημαντική διασφάλιση της περιβαλλοντικής συμβατότητας του προγράμματος, ήδη από το ανώτερο δυνατό επίπεδο στοχοθεσίας.

Ο στρατηγικός στόχος του ΕΠ επιμερίζεται σε τρεις αλληλένδετους ειδικούς στόχους, τους εξής:

- Βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας, μέσω της δημιουργίας και αναβάθμισης βασικών υποδομών.
- Βελτίωση του παραγωγικού περιβάλλοντος και προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής και δημιουργία βιώσιμων κοινοτήτων σε αστικές περιοχές και περιοχές της υπαίθρου.

Η στρατηγική του Επιχειρησιακού Προγράμματος θα υλοποιηθεί μέσω τεσσάρων θεματικών προτεραιοτήτων που αντιστοιχούν σε ισάριθμους Άξονες Προτεραιότητας:

1. Βελτίωση βασικών μεταφορικών, περιβαλλοντικών και ενεργειακών υποδομών
2. Παραγωγικό περιβάλλον
3. Αναζωογόνηση αστικών περιοχών και περιοχών της υπαίθρου
4. Τεχνική υποστήριξη της εφαρμογής

Η κοινοτική συνδρομή για το πρόγραμμα προϋπολογίζεται στα 492,7 εκατομμύρια € (279,5 και 213,2 εκατομμύρια € από το ΕΤΠΑ και το Ταμείο Συνοχής αντίστοιχα) και αναμένεται να συμβάλλει στη δημόσια δαπάνη έως ποσοστού 85%. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 47% των πόρων διατίθεται σε άμεση σύνδεση με την Αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας.

Οι διακριτές θεματικές παρεμβάσεις για τις μεταφορές και το περιβάλλον που απαρτίζουν τον Άξονα 1, χαρακτηρίζονται από σαφώς διαφορετικής φύσης επιπτώσεις στο περιβάλλον· για το λόγο αυτό, στη μελέτη αυτή αντιμετωπίζονται ως δύο διακριτοί Υποάξονες.

Εναλλακτικές δυνατότητες

Οι βασικές επιλογές που διαμόρφωσαν το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, όπως αυτό παρουσιάστηκε πιο πάνω, προέκυψαν διαμέσου μιας αναλυτικής διαδικασίας διαμόρφωσης και συγκριτικής αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων, σε διαδοχικά επίπεδα εξειδίκευσης. Τόσο η συγκρότηση όσο και η αξιολόγηση εναλλακτικών επιλογών πραγματοποιήθηκε εντός του πλαισίου της εταιρικότητας και μέσα από τη διαδικασία του Δημόσιου Διαλόγου, η οποία εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στην Κύπρο, σε ότι αφορά εθνικές επιλογές αυτής της σημασίας. Στην πράξη επρόκειτο για μια διάχυτη, κατανεμημένη διεργασία «ανάδυσης» των τελικών προτάσεων μέσα από ένα φάσμα δυνατοτήτων, η οποία, εξασφαλίζοντας τη συμμετοχή εύρους φορέων στην κατάρτιση του ΕΠ, αξιοποίησε την κρίση και τις επιμέρους οπτικές γωνίες των φορέων αυτών για να αναδείξει τις καταλληλότερες και ευρύτερα αποδεκτές επιλογές.

Το πρώτο επίπεδο συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων αφορούσε στην διαμόρφωση της στοχοθεσίας και περιλάμβανε τόσο την αποσαφήνιση του βασικού προσανατολισμού του προγράμματος, μέσω της αναζήτησης του καταλληλότερου στρατηγικού στόχου, όσο και την εξειδίκευση του στόχου αυτού σε συνεκτικούς ειδικούς στόχους. Για το στρατηγικό στόχο, ο οποίος αποτελεί το όραμα, τη συνολική επιδίωξη του ΕΠ, συγκροτήθηκαν και αξιολογήθηκαν τρεις εναλλακτικές προσεγγίσεις, οι οποίες αντιπροσώπευαν διαφορετικά μίγματα των προτεραιοτήτων για ανάπτυξη και περιβαλλοντική προστασία. Μέσα από τη διαδικασία αξιολόγησης, το μίγμα με την ισότιμη συμμετοχή της ανάπτυξης και της μέριμνας για το περιβάλλον, αναδείχθηκε ως η καταλληλότερη επιλογή, τόσο με επιχειρησιακά όσο και με περιβαλλοντικά κριτήρια.

Ακολούθησε η αξιολόγηση τριών εναλλακτικών διαμορφώσεων του πλέγματος των ειδικών στόχων στους οποίους θα πρέπει να αναλυθεί ο στρατηγικός στόχος. Ως προσφορότερη λύση αναδείχθηκε εκείνη που ισορροπούσε πληρέστερα την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας με την περιβαλλοντική βελτίωση. Η ισορροπία αυτή επιτυγχάνεται μέσω πολυθεματικών προτεραιοτήτων, όπως η βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας, αλλά και μέσω της στροφής προς τις νέες μορφές ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων όπως η καινοτομία και η έρευνα, η οικονομία της γνώσης και ο εξορθολογισμός της χρήσης φυσικών πόρων.

Για την ποσοστιαία κατανομή των πόρων του ΕΠ στις θεματικές προτεραιότητες, διαμορφώθηκαν δύο εναλλακτικές δυνατότητες, μέσω μιας από-κάτω-προς-επάνω προσέγγισης. Οι εταίροι, στο πλαίσιο της διαβούλευσης, διατύπωσαν τις

ανάγκες και προτεραιότητες τους σε έργα, μέσω τεχνικών δελτίων και ερωτηματολογίων, και οι απαντήσεις αυτές ομαδοποιήθηκαν σε παρεμβάσεις συσχετισμένες με τις θεματικές προτεραιότητες. Η αξιολόγηση των δύο εναλλακτικών δυνατοτήτων ανέδειξε ως καταλληλότερη την ποσοστιαία κατανομή που συνδυάζει σημαντικά κονδύλια για τις υποδομές, το περιβάλλον και τις νέες μορφές ανταγωνιστικότητας, με συγκρατημένη αλλά επαρκή στήριξη των παραδοσιακότερων μορφών οικονομικής δραστηριότητας.

Πέραν της συγκριτικής αξιολόγησης μεταξύ εναλλακτικών δυνατοτήτων πραγματοποίησης του ΕΠ, εξετάσθηκε επίσης η μηδενική λύση, η περίπτωση μη-πραγματοποίησης του προγράμματος. Στην περίπτωση αυτή, εκτιμήθηκε ότι η κατάσταση σε κρίσιμους τομείς δεν θα παραμείνει στατική αλλά θα εξελιχθεί μέσω δυο πιθανών σεναρίων: είτε αυτού της απραξίας, είτε αυτού της απροσχεδίαστης ανάπτυξης. Τα δύο αυτά σενάρια παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές αλλά οι ομοιότητές τους είναι αρκετές για να επιτρέψουν την από κοινού αξιολόγησή τους έναντι της υλοποίησης του ΕΠ σύμφωνα με τις δυνατότητες που αναδείχθηκαν ως βέλτιστες.

Κατά την αξιολόγηση της μηδενικής λύσης, διαπιστώθηκε ότι:

- Από επιχειρησιακής πλευράς, η μηδενική λύση συνιστά ένα έντονα απευκταίο, αντιαναπτυξιακό ενδεχόμενο, με σοβαρές δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στην προσπάθεια ουσιαστικής αναπτυξιακής σύγκλισης της Κύπρου όσο και στην ευημερία των κατοίκων της.
- Από περιβαλλοντικής πλευράς, η μη-υλοποίηση του υπό μελέτη ΕΠ συνιστά ένα έντονα απευκταίο, αντιπεριβαλλοντικό σενάριο, για δύο λόγους. Αφ' ενός, η παραίτηση από την ευκαιρία των επενδύσεων σε περιβαλλοντικές υποδομές οδηγεί στην αποτυχία αντιστροφής ή εξισορρόπησης των περιβαλλοντικών πιέσεων, και μάλιστα χωρίς σοβαρή πιθανότητα υποκατάστασης από παρεμφερούς μεγέθους επενδύσεις εθνικών πόρων. Αφ' ετέρου, ο συνολικός αντίκτυπος της μηδενικής λύσης θα είναι η αναπτυξιακή υστέρηση, η οποία, λόγω της σύγχρονης σύνδεσης ανάπτυξης-περιβάλλοντος θα συνοδεύεται από τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης.

Βαθμός ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στο ΕΠ

Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής μέριμνας αποτελεί καταστατική δέσμευση των πολιτικών για την ανάπτυξη στην ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, ο νέος Κανονισμός της Προγραμματικής Περιόδου 2007 – 2013, αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση στην ενσωμάτωση της αειφορικής διάστασης στα προγράμματα και, σε συνδυασμό με

τις γενικότερες εξελίξεις του ευρωπαϊκού κεκτημένου, προσανατολίζει τις αναπτυξιακές κατευθύνσεις προς περιβαλλοντικά συμβατούς τομείς και επιλογές. Αξιολογώντας το βαθμό ευθυγράμμισης του ΕΠ με τις κατευθύνσεις αυτές διαπιστώνεται ότι:

1. Η περιβαλλοντική διάσταση, έχει ενσωματωθεί στο ΕΠ σε αξιοσημείωτο βαθμό, ως δέσμευση για την αειφόρο ανάπτυξη στον κεντρικό στρατηγικό του στόχο.
2. Μετά από αναλυτική αξιολόγηση των ειδικών στόχων και της κατανομής των πόρων του ΕΠ, συνάγεται ότι η μέριμνα για το περιβάλλον έχει ενσωματωθεί με ουσιαστικό τρόπο. Οι ειδικοί στόχοι του προγράμματος, οι άξονες προτεραιότητας και οι παρεμβάσεις στις οποίες εξειδικεύονται συντίθενται από επιλογές που έχουν ήδη λάβει υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες του περιβάλλοντος της Κύπρου.

Συνεπώς, η παρούσα μελέτη προσανατολίζεται αφ' ενός στην περαιτέρω βελτίωση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στο ΕΠ και αφ' ετέρου στην ανάλυση επιμέρους ζητημάτων του προγράμματος που χρήζουν λεπτομερέστερης περιβαλλοντικής διασφάλισης.

Το περιβάλλον της Κύπρου: σύνοψη βασικών στοιχείων

Το εργαλείο περιγραφής της τρέχουσας κατάστασης του περιβάλλοντος στην Κύπρο που παράγει τις περισσότερες ενδιαφέρουσες πληροφορίες για το αντικείμενο της μελέτης είναι οι δείκτες. Οι τρεις πληρέστερες και πιο επίκαιρες πηγές που εντοπίστηκαν μετά από εκτενή έρευνα είναι

- οι «Στατιστικές Περιβάλλοντος 2006», της Στατιστικής Υπηρεσίας,
- οι «2005 Environmental Sustainability Index» και «Pilot 2006 Environmental Performance Index» του University of Yale και
- το «The European Environment - State and Outlook 2005» της European Environment Agency.

Συμπυκνώνοντας την εικόνα του περιβάλλοντος σε εννέα παραγράφους, διαπιστώνονται τα εξής:

- Η Κύπρος διαθέτει μεγάλες δυνατότητες στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της βιολογικής γεωργίας και εφαρμόζει σχέδια και μέτρα προαγωγής των τομέων αυτών. Χρειάζεται βελτίωση στις εκπομπές στην ατμόσφαιρα και στα απόβλητα. Αν και η εξεταζόμενη περίοδος 1992-2002 δεν είναι αντιπροσωπευτική, έχει ωστόσο υπάρξει πρόοδος μετά την είσοδό της στην ΕΕ. Οι νομοθετικές αλλαγές και τα αναγκαία μέτρα και προγράμματα

είναι τώρα σε πλήρη εφαρμογή και αναμένεται να βελτιώσουν σε σημαντικό βαθμό τις περιβαλλοντικές επιδόσεις της χώρας.

- Ως προς τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, δεν ισχύουν δεσμεύσεις της χώρας με βάση το Πρωτόκολλο του Κιότο. Εκουσίως, εξελίσσεται ένα στρατηγικό σχέδιο για τη μείωση του ποσοστού αύξησης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Το σχέδιο αυτό επικεντρώνεται στην προώθηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, στη χρήση φυσικού αερίου, στην ενεργειακή απόδοση και εξοικονόμηση ενέργειας, στη διαχείριση των μεταφορών, σε αλλαγές στη γεωργία και τη βιομηχανία και στη διαχείριση αποβλήτων. Επιπλέον, έχει ετοιμαστεί και εγκριθεί από την ΕΕ ένα σύστημα εμπορίας εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Τα μέτρα αυτά αναμένεται να οδηγήσουν σε σημαντική μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.
- Η ένταση της ενέργειας στην Κύπρο είναι πάνω από τον μέσο όρο, έχει όμως γίνει πρόοδος στην εξοικονόμηση και ενεργειακή απόδοση, αν και υπάρχουν ακόμη σημαντικές δυνατότητες για βελτίωση. Για το σκοπό αυτό έχουν ληφθεί μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής ενός σχεδίου δράσης, της υιοθέτησης νέας νομοθεσίας για την προώθηση και χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και εξοικονόμηση ενέργειας και ενός νέου συστήματος επιχορηγήσεων για την προώθηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την ορθολογιστική χρήση της ενέργειας σε όλους τους τομείς.
- Αν και η Κύπρος είναι μία από τις πρώτες χώρες στη χρήση ηλιακών συστημάτων θέρμανσης νερού, με την ηλιακή ενέργεια να αντιπροσωπεύει το 2 % περίπου της πρωτογενούς κατανάλωσης ενέργειας της χώρας, το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών στον ηλεκτρισμό είναι ακόμη πολύ μικρό. Με ορισμένα νέα μέτρα που έχουν εφαρμοστεί, στόχος είναι να αυξηθεί το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών στο 6 % μέχρι το 2010 μέσω της χρήσης της αιολικής ενέργειας, υδάτινου δυναμικού και βιομάζας, παράλληλα με τη χρήση φωτοβολταϊκών μέσων και συμπαραγωγής.
- Οι εκπομπές όξινων ουσιών είναι ακόμη σε υψηλά επίπεδα στην Κύπρο, ενώ υπήρξε μια αύξηση κατά 5 % των εκπομπών το 2002 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990. Έχει τεθεί σε ισχύ νομοθεσία για τον έλεγχο της ποιότητας του αέρα και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης καθώς και για την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης, οπότε αναμένεται να παρουσιαστεί πρόοδος στο εγγύς μέλλον. Οι εκπομπές προδρόμων του όζοντος είναι σχετικά χαμηλές σε σύγκριση με τις εκπομπές άλλων ευρωπαϊκών χωρών, αλλά παρουσιάζουν αυξητική πορεία και τα επίπεδα εκπομπών το 2002 ήταν 14,3%

πάνω από τα επίπεδα του 1990. Ωστόσο, έχει τεθεί σε ισχύ νομοθεσία για τον έλεγχο της ποιότητας του αέρα και της ατμοσφαιρικής ρυπάνσεως καθώς και για την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης, οπότε αναμένεται να παρουσιαστεί πρόοδος στο εγγύς μέλλον.

- Οι εμπορευματικές μεταφορές αυξήθηκαν κατά 29,7 % το 2003 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990. Η κατά κεφαλή ζήτηση εμπορευματικών μεταφορών είναι πολύ χαμηλή σε σύγκριση με τη ζήτηση σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Το μεγαλύτερο τμήμα της μεταφορικής ζήτησης καλύπτει η ναυτιλία, ενώ οι οδικές μεταφορές είναι σε σχετικά χαμηλά επίπεδα λόγω του μικρού μεγέθους του νησιού και των μικρών αποστάσεων.
- Το μερίδιο της βιολογικής γεωργίας στην Κύπρο είναι ακόμη σχετικά χαμηλό και το 2002 ανερχόταν σε ένα ποσοστό μικρότερο του 1% των συνολικά καλλιεργούμενων γεωργικών εκτάσεων της χώρας. Ωστόσο, έχει τεθεί σε ισχύ σχετική νομοθεσία, ενώ στο στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης της γεωργίας (2004-2006) έχουν περιληφθεί μέτρα για την ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας. Τα μέτρα αυτά έχουν σχεδιαστεί με στόχο να προωθήσουν τη βιολογική γεωργία και να συμβάλουν στη δημιουργία ενός οικονομικά βιώσιμου τομέα παρέχοντας στήριξη για μεταπήδηση από συμβατικές σε βιολογικές καλλιέργειες. Περιλαμβάνονται οικονομικά κίνητρα και προγράμματα εκπαίδευσης και ενημέρωσης για αγρότες και καταναλωτές, οπότε αναμένεται να αυξήσουν το ποσοστό της βιολογικής γεωργίας στο μέλλον.
- Το 2002, η Κύπρος παρήγαγε ετησίως γύρω στα 654 kg αστικών αποβλήτων κατ' άτομο, στοιχείο που σημαίνει ότι η παραγωγή αποβλήτων βαίνει αυξανόμενη, με τον όγκο των αποβλήτων που παρήχθησαν το 2002 να είναι 29,2 % μεγαλύτερος από τα επίπεδα του 1995. Έχει καταρτιστεί μια στρατηγική διαχείρισης αποβλήτων, η οποία περιλαμβάνει στόχους για τη μείωση, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση των αποβλήτων, καθώς επίσης και για την επεξεργασία και διάθεσή τους. Επιπλέον, έχει καταρτιστεί πρόγραμμα για ενθάρρυνση της ανακύκλωσης αποβλήτων συσκευασιών σε διάφορους δήμους. Τα μέτρα αυτά αναμένεται να μειώσουν τον όγκο των παραγόμενων αποβλήτων και να προωθήσουν την επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση.
- Αν και η κατά κεφαλή απόληψη νερού είναι συγκριτικά χαμηλή, η Κύπρος δεν χαρακτηρίζεται ως αποδοτικός χρήστης νερού για άρδευση και η απόληψη νερού κατ' αρδευόμενη περιοχή είναι πολύ υψηλή. Η κυβερνητική πολιτική

για το νερό εστιάζεται αυτή τη στιγμή στην εκμετάλλευση άλλων μη συμβατικών υδάτινων πηγών, όπως το ανακυκλωμένο νερό. Επιπλέον, λαμβάνονται μέτρα για τη μείωση της ζήτησης νερού για αρδεύσεις, συμπεριλαμβανομένων οικονομικών κινήτρων και προγραμμάτων εκπαίδευσης και ενημέρωσης.

Εκτίμηση και αξιολόγηση των επιπτώσεων του ΕΠ στο περιβάλλον: σύνοψη βασικών στοιχείων και συμπερασμάτων

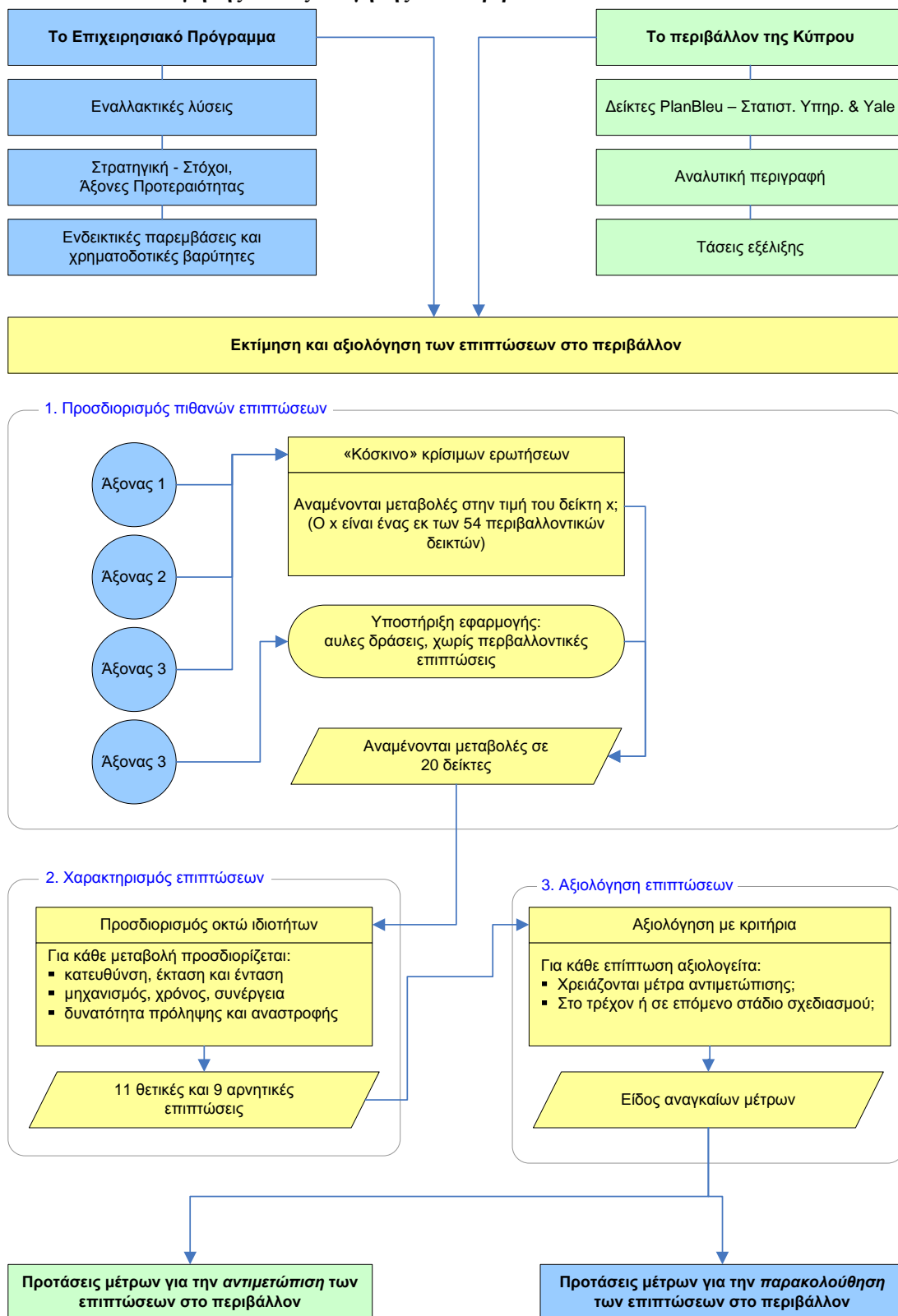
Για τη διασφάλιση της μεγαλύτερης δυνατής αξιοπιστίας των εκτιμήσεων της μελέτης, οι οποίες αναπόφευκτα συνοδεύονται από ποσοστά αβεβαιότητας, η ομάδα μελέτης επεξεργάστηκε μια συνεκτική μεθοδολογία, αξιοποιώντας τα προσφορότερα στοιχεία των προσεγγίσεων που χρησιμοποιούνται στα καθιερωμένα συγγράμματα του τομέα. Συνοπτικά, η μεθοδολογία αυτή οδηγεί την εκτίμηση και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων διαμέσου τριών διαδοχικών βημάτων:

- Στο πρώτο βήμα, εκτιμάται η πιθανότητα μεταβολής καθενός μέλους από ένα σύνολο πενηντατεσσάρων πτυχών του περιβάλλοντος. Το σύνολο αυτό αποτελείται από τους περιβαλλοντικούς δείκτες και ορισμένους καθοριστικούς για το περιβάλλον παράγοντες που δεν αντιστοιχούν σε δείκτες.
- Στο δεύτερο βήμα, για κάθε μια από τις μεταβολές που εντοπίστηκαν ως πιθανές, προσδιορίζεται μια σειρά οκτώ ιδιοτήτων, η οποία αποτελεί την ταυτότητα της επίπτωσης.
- Στο τρίτο βήμα, για τις αρνητικές επιπτώσεις αξιολογείται η αναγκαιότητα και η δυνατότητα λήψης μέτρων αντιμετώπισης και αναζητείται το κατάλληλο στάδιο σχεδιασμού για τα μέτρα αυτά.

Τα συμπεράσματα αυτής της ανάλυσης, τροφοδοτούν το επόμενο στάδιο μελέτης, κατά το οποίο διαμορφώνονται λεπτομερείς προτάσεις για μέτρα αντιμετώπισης και παρακολούθησης των επιπτώσεων.

Η μεθοδολογία αυτή, ενταγμένη στην ευρύτερη δομή της μελέτης, παρουσιάζεται στο επόμενο σχήμα.

Σχήμα Π - 2: Η ροή των σταδίων ανάλυσης και η μεθοδολογία των τριών βημάτων εκτίμησης και αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του ΕΠ.

Με την ολοκλήρωση του πρώτου βήματος, διαπιστώθηκε ότι αναμένονται μεταβολές σε είκοσι από τους πενήντατέσσερις περιβαλλοντικούς παράγοντες που συνθέτουν το «κόσκινο» του προσδιορισμού των πιθανών περιβαλλοντικών αλλαγών από την υλοποίηση του ΕΠ. Οι παράγοντες που αναμένονται να μεταβληθούν και το είδος της αντίστοιχης μεταβολής παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας Π - 1: Σύνοψη των επηρεαζόμενων περιβαλλοντικών παραμέτρων και των αντίστοιχων μεταβολών που εκτιμάται ότι θα επέλθουν από την υλοποίηση του ΕΠ

Περιβαλλοντική Παράμετρος	Υπόξονας 1.α: Μεταφορές	Υπόξονας 1.β: Περιβάλλον	Άξονας 2: Παραγωγικό Περιβάλλον	Άξονας 3: Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαίθρου
↑: αύξηση ↓: μείωση ⇅: μικτή τάση ☺: μεταβολή				
Καθοριστικοί για τη βιοποικιλότητα παράγοντες			↓	
Καθοριστικοί για την πανίδα παράγοντες			↓	
Κατανάλωση ζιζανιοκτόνων ανά εκτάριο αρόσιμης γης				↑
Κατανάλωση λιπασμάτων ανά εκτάριο αρόσιμης γης				↑
Ποσοστό εκμετάλλευσης γης				↑
Αλλαγή στην αρόσιμη γη				↑
Αλλαγή στη χρήση γης			☺	
Ποσοστό χερσαίας έκτασης με ανεπαίσθητο αντίκτυπο ανθρωπογενών δραστηριοτήτων			↓	
Ποσοστό χερσαίας έκτασης με υψηλό αντίκτυπο ανθρωπογενών δραστηριοτήτων		↑	↑	
Εκπομπές οξειδίων του θείου		↓		
Εκπομπές οξειδίων του αζώτου	↑	↓		
Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου		↓		
Χρήση οχημάτων ανά κατοικημένο km ²	↑		↑	⇅
Παραγωγή αστικών στερεών αποβλήτων			↑	
Εισαγωγές και εξαγωγές επικίνδυνων αποβλήτων		⇅		
Διάθεση οικιακών αποβλήτων της χώρας		☺		
Ενεργειακή αποτελεσματικότητα		↑		
Μεταβολές στην πολιτιστική κληρονομιά				☺
Μεταβολές στο τοπίο				☺
Συνολικός δείκτης περιβαλλοντικών επιδόσεων		↑	↓	↑

Οι μεταβολές αυτές αποτέλεσαν τα δεδομένα εισόδου στο δεύτερο βήμα της εκτίμησης, αυτό του χαρακτηρισμού των επιπτώσεων. Η ολοκλήρωση της σχετικής ανάλυσης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αρνητικές επιπτώσεις εντοπίζονται σε έντεκα δείκτες, ενώ θετικές επιδράσεις δέχονται εννέα περιβαλλοντικοί δείκτες, κυρίως στους τομείς περιβάλλοντος, προς τους οποίους το ΕΠ κατευθύνει δράσεις και πόρους, όπως η διαχείριση και διάθεση των στερεών αποβλήτων, καθώς και η πολιτισμική κληρονομιά, το τοπίο και οι συνολικές περιβαλλοντικές επιδόσεις. Οι διαπιστώσεις του δευτέρου βήματος συνοψίζονται στον επόμενο πίνακα.

Μελέτη Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον

Πίνακας Π - 2: Σύνοψη των ιδιοτήτων των επιπτώσεων του ΕΠ

Αριθμός στήλης →	1	2	3	4	5		6	7	8	9
	Κατεύθυνση	Έκταση	Ένταση	Μηχανισμός	Εμφάνιση	Παραμονή	Χρονικός ορίζοντας	Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Δυνατότητα πρόληψης	Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής
Μεταβολή										
Αλλαγή στη χρήση γης	-	■	■	Δ	A	~		☑	■■■	■
Αλλαγή στην αρόσιμη γη	-	■■	■	Δ	M	~		☑	■■■	■■
Καθοριστικοί για τη βιοποικιλότητα παράγοντες	-	■■	■	Π	A	~		☒	■■■	■
Καθοριστικοί για την πανίδα παράγοντες	-	■■	■	Π	A	~		☒	■■■	■■
Κατανάλωση ζιζανιοκτόνων ανά εκτάριο αρόσιμης γης	-	■■	■	Δ	M	~		☑	■■■	■
Κατανάλωση λιπασμάτων ανά εκτάριο αρόσιμης γης	-	■■■	■	Δ	M	~		☑	■■■	■■
Παραγωγή αστικών στερεών αποβλήτων	-	■	■	Δ	A	~		☑	■■	■■
Ποσοστό εκμετάλλευσης γης	-	■	■	Δ	M	~		☑	■■■	■
Ποσοστό χερσαίας έκτασης με ανεπαίσθητο αντίκτυπο ανθρωπογενών δραστηριοτήτων	-	■	■	Δ	M	~		☒	■■■	■
Ποσοστό χερσαίας έκτασης με υψηλό αντίκτυπο ανθρωπογενών δραστηριοτήτων	-	■	■	Δ	A	~		☒	■	■■
Χρήση οχημάτων ανά κατοικημένο km ²	-	■■	■	Δ	M	~		☒	■■■	■■
Διάθεση οικιακών αποβλήτων	+	■■■	■■■	Π	A	~		☒	☒	☒
Εισαγωγές και εξαγωγές επικίνδυνων αποβλήτων	+	■■■	■■■	Δ	A	~		☒	■■	■■
Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου	+	■■■	■	Π	A	~		☒	☒	☒
Εκπομπές οξειδίων του αζώτου	+	■■	■■	Π	A	~		☒	☒	☒
Εκπομπές οξειδίων του θείου	+	■■	■■	Π	A	~		☒	☒	☒
Ενεργειακή αποτελεσματικότητα	+	■■■	■■	Δ	A	~		☒	☒	☒
Πολιτισμική κληρονομιά	+	■■■	■■■	Π	A	~		☒	☒	☒
Τοπίο	+	■■■	■■■	Π	A	~		☒	☒	☒
Συνολικός δείκτης περιβαλλοντικών επιδόσεων	+	■■■	■■■	Δ	A	~		☒	☒	☒

Στο τρίτο βήμα, οι αρνητικές επιπτώσεις του πιο πάνω πίνακα αξιολογούνται ως προς την αναγκαιότητα ή μη αντιμετώπισης, αλλά και ως προς τη δυνατότητα που παρέχει ο μηχανισμός εμφάνισης κάθε επίπτωσης αναφορικά με την πρόληψη ή την εκ των υστέρων αναστροφή της. Επίσης, διερευνάται το προσφορότερο στάδιο λήψης των μέτρων που απαιτούνται. Σημαντικό τμήμα της ανάλυσης στο βήμα αυτό, αφιερώνεται στη διάγνωση των αιτίων που προκαλούν κάθε επίπτωση, καθώς και στο κατά πόσον τα μέτρα για την πρόληψη μιας επίπτωσης θα έχουν θετικό αποτέλεσμα και για άλλες επιπτώσεις. Η αξιολόγηση των επιπτώσεων δομείται ανά περιβαλλοντική συνιστώσα, ώστε να λειτουργήσει και ως επανέλεγχος (crosscheck) των εκτιμήσεων των δύο πρώτων σταδίων.

Σύνοψη προτεινόμενων μέτρων

Η ολοκλήρωση της εκτίμησης και αξιολόγησης των επιπτώσεων του ΕΠ στο περιβάλλον, ακολουθείται από τη διαμόρφωση προτάσεων για την αντιμετώπιση και παρακολούθηση των επιπτώσεων.

Τα προτεινόμενα μέτρα αντιμετώπισης εστιάζονται στην εκ των προτέρων αποτροπή των επιπτώσεων, συμμορφούμενα πλήρως με την αρχή της πρόληψης, και στοχεύουν κυρίως στην πρόληψη των αιτίων της ενδεχόμενης περιβαλλοντικής επιδείνωσης, παρά στα αποτελέσματα, δηλαδή τις επιπτώσεις καθαυτές. Η αναδρομή στα αίτια των επιπτώσεων ανέδειξε ότι *το σύνολο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του ΕΠ μπορεί να αντιμετωπισθεί με την ανάληψη μέριμνας προς πέντε κατευθύνσεις*, τις εξής:

1. Περιορισμός περιβαλλοντικών πιέσεων από την παραγωγή απορριμμάτων.
2. Περιορισμός περιβαλλοντικών πιέσεων από την εισαγωγή, διακίνηση και επεξεργασία επικίνδυνων αποβλήτων.
3. Προστασία βιοποικιλότητας και πανίδας, καθώς και αποτροπή γενικότερων πιέσεων στα οικοσυστήματα.
4. Συγκράτηση της χρήσης ζιζανιοκτόνων και λιπασμάτων.
5. Συγκράτηση πιέσεων επιδείνωσης της ποιότητας του αέρα.

Κατά την αναζήτηση του καταλληλότερου επιπέδου για τη λήψη μέτρων, διαπιστώθηκε ότι για τις τρεις πρώτες κατευθύνσεις, το τρέχον επίπεδο κατάρτισης του ΕΠ προσφέρεται για την ανάληψη συγκεκριμένων δεσμεύσεων, ενώ για τις δύο τελευταίες κατευθύνσεις είναι απαραίτητη η δραστηριοποίηση σε ευρύτερο επίπεδο περιβαλλοντικής πολιτικής.

Τα προτεινόμενα μέτρα, ομαδοποιημένα ανά επίπεδο λήψης τους, παρουσιάζονται στους δύο επόμενους πίνακες.

Πίνακας Π - 3: Σύνοψη προτεινόμενων μέτρων στο επίπεδο του ΕΠ

Πρόταση μέτρων	Σκοπός
<p>Άξονας Προτεραιότητας 1</p> <p>Στοχοθεσία</p> <p>Εισαγωγή της θεματικής παρέμβασης «Δράσεις εξορθολογισμού και περιορισμού της παραγωγής απορριμμάτων»</p> <p>Παρεμβάσεις</p> <p>α. Προσθήκη ενδεικτικής παρέμβασης που αναφέρεται στον «Εξορθολογισμό και μείωση παραγωγής στερεών αποβλήτων»</p> <p>β. Αναδιατύπωση ενδεικτικής παρέμβασης «Διαχείριση Επικίνδυνων Αποβλήτων» είτε ως «Διαχείριση Επικίνδυνων Αποβλήτων της Χώρας» είτε με άλλη μορφή, που να αποθαρρύνει την εισαγωγή, διακίνηση και επεξεργασία επικίνδυνων αποβλήτων από το εξωτερικό με σκοπό την πραγματοποίηση οικονομικού κέρδους</p>	<p><i>Περιορισμός περιβαλλοντικών πιέσεων από την παραγωγή απορριμμάτων</i></p> <p><i>Περιορισμός περιβαλλοντικών πιέσεων από την παραγωγή απορριμμάτων</i></p> <p><i>Περιορισμός περιβαλλοντικών πιέσεων από την εισαγωγή, διακίνηση και επεξεργασία επικίνδυνων αποβλήτων</i></p>
<p>Άξονας Προτεραιότητας 2</p> <p>Στοχοθεσία</p> <p>α. Αναδιατύπωση επιχειρησιακού στόχου «Στήριξη της επιχειρηματικότητας» είτε ως «Στήριξη της περιβαλλοντικά συμβατής επιχειρηματικότητας», είτε ως «Στήριξη της επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο της αειφορίας»</p> <p>β. Αναδιατύπωση επιχειρησιακού στόχου «Διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης και αναβάθμιση των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών» ως «Διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης και αναβάθμιση των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών στο πλαίσιο συνθηκών της αειφόρου ανάπτυξης»</p> <p>Παρεμβάσεις</p> <p>α. Αναδιατύπωση ενδεικτικής παρέμβασης «Σχέδιο κινήτρων για επενδύσεις εμπλουτισμού τουριστικού προϊόντος» ως «Σχέδιο κινήτρων για επενδύσεις αειφορικού εμπλουτισμού τουριστικού προϊόντος»</p> <p>β. Αναδιατύπωση ενδεικτικής παρέμβασης «Σχέδιο παροχής χορηγιών προς ΜΜΕ για προώθηση οικονομικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τον αγροτουρισμό» ως «Σχέδιο παροχής χορηγιών προς ΜΜΕ για προώθηση οικονομικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την βιώσιμη ανάπτυξη του αγροτουρισμού»</p> <p>Υλοποίηση</p> <p>α. Εισαγωγή, στα κριτήρια επιλεξιμότητας, της περιβαλλοντικής συμβατότητας του προς ένταξη στο πρόγραμμα σχεδίου</p> <p>β. Καθιέρωση ειδικών κριτηρίων περιβαλλοντικής συμβατότητας, π.χ. επαρκής απόσταση από όρια περιοχών Natura 2000</p> <p>γ. Ο μηχανισμός υλοποίησης θα πρέπει να είναι σε θέση να επιβεβαιώνει την πλήρη τήρηση των υποχρεώσεων που προβλέπει το Άρθρο 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΚ για σχέδια έργων εντός περιοχών Natura</p> <p>δ. Συμβατότητα επιλογής επενδυτικών σχεδίων προς ένταξη στο ΕΠ με τα σχέδια διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.</p> <p>ε. Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση επιχειρηματικών κλάδων για την αξία των βιοτικών και οικοσυστημικών παραγόντων των περιοχών που είναι σημαντικές για τη βιοποικιλότητα</p>	<p><i>Προστασία βιοποικιλότητας και πανίδας. Αποτροπή γενικότερων περιβαλλοντικών πιέσεων.</i></p>

Πίνακας Π - 4: Σύνοψη προτεινόμενων μέτρων σε επίπεδο ευρύτερο του ΕΠ

Πρόταση δράσης	Στόχος
<p>Συνεργασία της Αρχής υλοποίησης του ΕΠ με το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, ώστε να ενισχυθούν οι ενημερωτικές και προωθητικές ενέργειες για τη βιολογική γεωργία και τις ήπιες καλλιεργητικές μεθόδους. Οι ενέργειες αυτές αρμόζουν πληρέστερα στο Τμήμα Γεωργίας ή στην Υπηρεσία Περιβάλλοντος· η Διαχειριστική Αρχή του ΕΠ μπορεί να λειτουργήσει και ως κινητήριος δύναμη για την έναρξη και διατήρηση της συνεργασίας αυτής και παρέχοντας στοιχεία για το βαθμό βελτίωσης στην ελκυστικότητα της υπαίθρου, ώστε η ένταση των ενεργειών να προσαρμόζεται κατάλληλα.</p>	<p>Συγκράτηση της χρήσης ζιζανιοκτόνων και λιπασμάτων.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Περαιτέρω ενίσχυση του Συστήματος Δημόσιων Μεταφορών που προβλέπεται στον Άξονα Προτεραιότητας 3 του ΕΠ, τόσο με επένδυση εθνικών πόρων όσο και κυρίως με την εισαγωγή και διαρκή βελτίωση των κατάλληλων θεσμικών ρυθμίσεων και ενός αποτελεσματικού πλαισίου καθημερινής διαχείρισης και συντονισμού, που να επιτρέπει την αρμονική συνύπαρξη δημόσιας και ιδιωτικής πρωτοβουλίας στο συγκεκριμένο τομέα, εντός ενός πλαισίου που θα διασφαλίζει την περιβαλλοντική φιλικότητα των μέσων και των δικτύων μαζικής μεταφοράς. • Διερεύνηση της εισαγωγής εναλλακτικών καυσίμων, π.χ. φυσικό αέριο, μεθανόλη κ.ά., σε ειδικές κατηγορίες οχημάτων όπως τα λεωφορεία και τα φορτηγά. • Εισαγωγή της διάστασης του περιβάλλοντος στην προώθηση νέων τεχνολογιών, με την εκτίμηση και της περιβαλλοντικής επίδοσης που αναμένεται από τις σχετικές πρωτοβουλίες και την απόδοση αυξημένης προτεραιότητας σε αυτές που προκύπτουν ως περιβαλλοντικά αποδοτικότερες, π.χ. μειώνοντας τις ανάγκες αστικών μετακινήσεων. • Εισαγωγή της περιβαλλοντικής διάστασης στην καινοτομία, με τη υιοθέτηση και κριτηρίων περιβαλλοντικής ωφέλειας από τις σχετικές δράσεις, π.χ. έρευνα και καινοτομίες τεχνολογικής ανάπτυξης στα εναλλακτικά καύσιμα και τα βιοκαύσιμα, καινοτομίες στις διεργασίες καύσης κ.ά. 	<p>Βελτίωση της ποιότητας του αέρα και συγκράτηση των πιέσεων που είναι πιθανόν να προκύψουν ως έμμεση συνέπεια της διάχυσης, στην Κυπριακή κοινωνία, των αναπτυξιακών αποτελεσμάτων του ΕΠ.</p>

Τέλος, για την παρακολούθηση των επιπτώσεων, μετά από ανάλυση των δυνατοτήτων του διοικητικού μηχανισμού της Χώρας, της κατάλληλης περιοδικότητας, καθώς και των μεγεθών που θα πρέπει να παρακολουθούνται, προτείνεται ένα σύστημα περιοδικών εκθέσεων, τα χαρακτηριστικά του οποίου συνοψίζονται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας Π - 5: Σύνοψη προτάσεων για την παρακολούθηση

Πτυχή	Πρόταση
Υπεύθυνος παρακολούθησης	Η Διαχειριστική Αρχή του Επιχειρησιακού Προγράμματος
Μορφή της παρακολούθησης	<p>Περιοδικές εκθέσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • τρεις διετείς εκθέσεις για τις διετίες 2007-2008, 2009-210 και 2011-2012, • μια απολογιστική έκθεση για το εναπομείναν διάστημα και για το σύνολο της προγραμματικής περιόδου, στο τέλος του καταληκτικού έτους.
Περιεχόμενο της παρακολούθησης	<p>Η παρακολούθηση καταγράφει στοιχεία των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, με όρους μεταβολής στην τιμή ορισμένων δεικτών της παρούσας μελέτης, καθώς και στοιχεία σχετικά με την υλοποίηση του προγράμματος, κυρίως σε ότι αφορά τα ενταγμένα έργα και δραστηριότητες.</p> <p>Για τα περιβαλλοντικά δεδομένα, στις τρεις διετίες εκθέσεις καταγράφονται οι μεταβολές στους είκοσι δείκτες που περιέχει ο Error! Reference source not found., για τους οποίους η παρούσα μελέτη εκτιμά ότι θα μεταβληθούν. Στην απολογιστική τελική καταγράφονται οι μεταβολές των πενήντατεσσάρων δεικτών που περιέχει ο Error! Reference source not found. και χρησιμοποιήθηκαν για τον προσδιορισμό των επιπτώσεων.</p> <p>Για τα σχετικά με την υλοποίηση στοιχεία, καταγράφονται δεδομένα των έργων και δραστηριοτήτων με συνοπτική μορφή, ώστε να καθίσταται δυνατός ο συσχετισμός του προγράμματος με τις περιβαλλοντικές μεταβολές.</p>
Πηγές δεδομένων	<p>Για τις μεταβολές των περιβαλλοντικών δεικτών:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Στατιστική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας, • Yale Center for Environmental Law and Policy, • Μελέτες εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων και δραστηριοτήτων, • Πρωτοβουλίες καταγραφών και μετρήσεων που μπορούν να αναληφθούν κατά την υλοποίηση του ΕΠ, εφόσον οι προηγούμενες πηγές δεν προσφέρουν επαρκή πληρότητα στοιχείων. <p>Για την πορεία υλοποίησης, οι καταγραφές του Φορέα Υλοποίησης.</p>